Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет реабілітаційної педагогіки та соціальної роботи
Кафедра спеціальної педагогіки та спеціальної психології

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

Система логокорекційної роботи з розвитку мовлення у молодших щколярів з інтелектуальним порушенням

Виконала студентка групи СОм-2(1)
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Ревенко Наталія Олександрівна
Керівник: Бессараб А. О.
Рецензент: Облєс І. І.
Нормоконтроль_____Ю. В. Клочкова

Запоріжжя
2020 р.

РЕФЕРАТ

Магістерська робота: 85 с.,1 таблиця,10 рисунків, 43 джерела,додатки. Об’єкт дослідження: процес розвитку мовлення в дітей з інтелектуальними порушеннями легкого ступеня.

Мета роботи: з’ясувати основні особливості процесу логокорекційної роботи з дітьми молодшого шкільного віку з інтелектуальними порушеннями легкого ступеня.

Специфіка порушень мовлення та їх корекція у дітей з інтелектуальним порушенням визначається особливостями їх вищої нервової діяльності та психічного розвитку. Структура мовного дефекту у дітей з інтелектуальним порушенням обумовлена складною взаємодією біологічних та соціальних факторів. У цих дітей знижена регулююча функція мовлення, яка в нормі дуже рано починає відігравати важливу роль у поведінці дитини. У процесі оволодіння навичками і вміннями діти з порушенням інтелектуального розвитку легкого ступеня спираються більше на наочний матеріал, ніж на словесну інструкцію. Ці особливості є основними причинами недорозвитку мовлення дітей з порушенням інтелектуального розвитку легкого ступеня. Все це негативно позначається на оволодінні грамотою, на успішності в цілому. Отже, необхідно вдосконалити вже наявні підходи до організації та змісту логопедичних занять, а також розробити нову, раціонально побудовану та дієву систему логокорекційної роботи з розвитку мовлення.

ПОРУШЕННЯ ЗВУКОВИМОВИ, ФОНЕТИЧНА СТОРОНА МОВЛЕННЯ, ЛОГОКОРЕКЦІЙНА ДОПОМОГА, МОЛОДШИЙ ШКІЛЬНИЙ ВІК, ЗАКОНОМІРНІСТЬ МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ

ВСТУП

Актуальність теми. Державний стандарт спеціальної освіти потребує підвищення ефективності спеціальної педагогічної допомоги із суто корекційної та корекційно-попереджувальної та розвивальної роботи.

На даний час з впровадженням інклюзивної освіти в школах загальні завдання навчання і виховання вирішуються в поєднанні зі спеціальними, до яких входить і корекція порушень мовленнєвого розвитку дітей з порушенням інтелекту легкого ступеня.

Мовленнєвий розвиток є однією із складових формування дитячої особистості взагалі, а дитини з особливими освітніми потребами – особливо. В. Петрова наголошує, що розвиток мовлення дитини є центром процесу навчання грамоти. Мовлення учнів з розумовою відсталістю розвивається за умови набуття здатності розуміти лексичне і граматичне значення слова, словосполучення, речення, тобто, коли матеріальна оболонка мовного знака співвідноситься з явищем позамовної реальності [7].

Вчені Л. Виготський, Л. Занков, М. Гнєзділов, Г. Дульнєв, О. Леонтьєв, М. Феофанов, В. Петрова, М. Савченко, М. Певзнер, Є. Соботович вивчали особливості психічного розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями, розкривали властивості їх усного та писемного мовлення, виявляли вплив недостатньої декомпозиції мовлення на формування розумових операцій.

Психолого-педагогічні дослідження специфічних особливостей формування фонетичного, лексичного, граматичного компонентів мовленнєвої системи у дітей з порушенням інтелекту легкого ступеня представлено у працях А. Аксьонової, В. Воронкової, О. Гаврилова, Н. Гаврилової, М. Гнєзділова, Л. Занкова, Р. Лалаєвої, В. Петрової, В. Сильченко, Т. Ульянової.

Дослідженням усного мовлення розумово відсталих учнів займалися А. Аксьонова, Л. Вавіна, М. Гнєзділов, Н. Кравець, Р. Лалаєва, В. Петрова,

З. Смірнова, Т. Ульянова та ін. У їхніх працях розкрито особливості порушень розвитку мовлення учнів з порушенням інтелекту легкого ступеня. Вчені зазначають, що мовлення цієї категорії дітей характеризується порушеннями фонематичного слуху у поєднанні з уповільненим темпом розвитку артикуляції; порушенням граматичної будови мовлення; обмеженістю, бідністю словникового запасу, неправильним розумінням слів, неточним їх використання, патологічним розривом між активним і пасивним словником. Мовлення цих дітей позбавлене слів різних граматичних категорій, що позначають абстрактні поняття. Учні не знайомі з назвами багатьох видових і родових понять, незважаючи на те, що вони позначають конкретні предмети. Не менш поширеним недоліком лексичної складової мовлення учнів є неправильне розуміння слів і неточне їх використання.

Результати аналізу теорії і практики розвитку мовлення у дітей молодшого шкільного віку з інтелектуальними порушеннями легкого ступеня дають підстави констатувати, що розвиток мовлення даної категорії учнів – складний довготривалий процес, що вимагає вмілого педагогічного впливу та керівництва. Без створення системи спеціальної роботи дана категорія дітей не в змозі опанувати навичками усного мовлення. Розв’язання даного питання дасть змогу підвищити ефективність логокорекційної роботи та сприятиме розвитку мовлення дітей молодшого шкільного віку з інтелектуальними порушеннями легкого ступеня.

Ураховуючи актуальність, недостатню розробку проблеми розвитку мовлення дітей молодшого шкільного віку з інтелектуальними порушеннями легкого ступеня темою магістерської роботи обрано «Система логокорекційної роботи з розвитку мовлення у дітей молодшого шкільного віку з інтелектуальними порушеннями».

Об’єкт дослідження: мовленнєвий розвиток дітей молодшого шкільного віку з інтелектуальними порушеннями легкого ступеня.

Предмет дослідження: процес формування та розвитку усного мовлення за допомогою системи логокорекційної роботи у дітей молодшого шкільного віку з інтелектуальними порушеннями легкого ступеня.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити систему логокорекційної роботи щодо розвитку мовлення дітей молодшого шкільного віку з інтелектуальними порушеннями легкого ступеня.

Відповідно до мети поставлено такі завдання дослідження:

1. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури розкрити особливості мовленнєвого розвитку дітей молодшого шкільного віку з інтелектуальними порушеннями легкого ступеня.

2. Розробити систему логокорекційної роботи з розвитку мовлення дітей з порушенням інтелекту легкого ступеня.

3. Експериментально перевірити ефективність системи логокорекційної роботи щодо розвитку мовлення дітей з порушеннями інтелекту легкого ступеня.

Відповідно до поставлених завдань було використано комплекс теоретичних та емпіричних методів: вивчення й аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури для визначення теоретичних передумов та розробки системи логокорекційної роботи з розвитку мовлення дітей з порушенням інтелекту легкого ступеня; спостереження, вивчення шкільної документації, педагогічний експеримент (констатувальний – для вивчення стану розвитку мовлення у дітей з порушенням інтелекту легкого ступеня; формувальний – для перевірки ефективності системи логокорекційної роботи, що сприяє розвитку мовлення у дітей з порушенням інтелекту легкого ступеня); статистична обробка результатів дослідження.

Методичне підґрунтя дослідження:

– вчення про особливості психічного розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями (Л. Виготський, Л. Занков, М. Гнєзділов,

Г. Дульнєв, О. Леонтьєв, М. Феофанов, В. Петрова, М. Савченко, М. Певзнер);

– дослідження усного мовлення розумово відсталих учнів (А. Аксьонова, Л. Вавіна, М. Гнєзділов, Н. Кравець, Р. Лалаєва, В. Петрова, З. Смірнова, Т. Ульянова);

Психолого-педагогічні дослідження специфічних особливостей формування фонетичного, лексичного, граматичного компонентів мовленнєвої системи у дітей з порушенням інтелекту легкого ступеня (А. Аксьонової, В. Воронкової, О. Гаврилова, Н. Гаврилової, М. Гнєзділова, Л. Занкова, Р. Лалаєвої, В. Петрової, В. Сильченко, Т. Ульянової.)

Дослідження проведено на базі комунального закладу Вільнянської спеціальної загальноосвітньої школи-інтернату.

Структура роботи: робота складається зі вступу, трьох розділів, до яких входять підрозділи, висновків, списку використаних джерел та додатків.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження і здобуті результати щодо розв'язання проблеми розвитку мовлення у дітей з порушенням інтелекту легкого ступеня дали можливість зробити такі висновки:

1. На основі аналізу науково-методичної, психолого-педагогічної літератури уточнено сутність поняття «розвиток мовлення у дітей молодшого шкільного віку з інтелектуальними порушеннями легкого ступеня», встановлено співвідношення понять «звукова сторона мовлення» (правильна, виразна вимова всіх звуків рідної мови, уміння диференціювати звуки, регулювання темпу мови і мовного дихання), «лексична сторона мовлення» (здатність до формування різних лексичних узагальнень, володіння формулами мовленнєвого етикету відповідно до ситуації, продуктивність використання дитиною лексичних одиниць мовлення), «граматична сторона мовлення» (здатність до словозмін та словотвору, використання синтаксичної складової мовлення).

2. Процес розвитку мовлення у дітей молодшого шкільного віку з інтелектуальними порушеннями легкого ступеня має певні особливості, що зумовлені специфікою їх вищої нервової діяльності та психічного розвитку. Структура мовленнєвого дефекту у дітей з інтелектуальними відхиленнями обумовлена складною взаємодією біологічних та соціальних факторів. У цих дітей знижена регулююча функція мовлення, яка в нормі дуже рано починає грати важливу роль у поведінці дитини. У процесі оволодіння навичками і вміннями розумово відсталі діти спираються більше на наочний матеріал, ніж на словесну інструкцію. Ці особливості є основними причинами недорозвитку мовлення у розумово відсталих дітей.

3. Метою впровадження системи логокорекційної роботи щодо розвитку мовлення у молодших школярів з порушенням інтелекту легкого ступеня було формування загальних мовленнєвих навичок; розвиток

фонетико-фонематичної сторони мовлення; збагачення та уточнення словникового запасу; розвиток уваги до морфологічного складу слів та словозміни у словосполученнях; робота над граматичною структурою речення, виховання вміння правильно складати прості поширені речення, вживати різні граматичні конструкції у зв'язному мовленні; розвиток усного зв'язного мовлення.

4. Порівняльний аналіз здобутих результатів формувального експерименту свідчить про ефективність створеної системи логокорекційної роботи щодо розвитку мовлення у дітей молодшого шкільного віку з інтелектуальними порушеннями легкого ступеня. Зіставлення результатів констатувального й контрольного зрізів підтвердило позитивні зміни у розвитку мовлення дітей молодшого шкільного віку з порушенням інтелекту легкого ступеня. Збільшився показник розвитку звукової, лексичної та граматичної сторін мовлення у дітей експериментальної групи на 25 %.

Дослідження дозволило з'ясувати деякі закономірності розвитку мовлення, зокрема, розвиток мовлення залежить від:

- пластичності головного мозку, систематичності сприйняття та переробки мозком мовленнєвої інформації;
- готовності педагогів, які працюють з дитиною з порушенням інтелекту легкого ступеня, до міждисциплінарного партнерства;
- віку дитини, її психофізичних можливостей, етапу логокорекційної роботи.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми розвитку мовлення у дітей молодшого шкільного віку з інтелектуальними порушеннями легкого ступеня. Перспективи подальшого пошуку можливі в модифікації самої системи розвитку мовлення у дітей молодшого шкільного віку з інтелектуальними порушеннями помірного ступеня, а також її адаптації до навчання й виховання у спеціальних дошкільних навчальних закладах.

Позитивна динаміка процесу розвитку мовлення у дітей молодшого

шкільного віку з порушенням інтелекту легкого ступеня досягнута завдяки комплексному підходу до вирішення проблеми. Цьому сприяла діяльність спеціалістів спеціальної школи, зокрема: логопеда, психолога, дефектолога, вчителя лікувальної фізкультури.